

FILMUGE I MANNHEIM

Nationalisme på jugoslavisk, israelsk og tysk, billeder fra et polsk fængsel og ubarmhjertig ungarsk dokumenteren af familiens vilkår. Og så et par komedier der var befriende oven på alt sortsynet.

Lige meget hvordan det ellers står til med filmenes kunstneriske kvalitet, og ligemeget hvilke problemer man render ind i i form af forsinkelser, teknisksvigt og problematiske simultanoversættelser, så er den internationale filmuge i Mannheim altid præget af afslappet koncentration om det væsentlige: filmene, og af en egen *hygge*. Det hænger bl.a. sammen med filmugens begrænsede størrelse, hvor alle film vises i Planken – kinocentrets 5 biografer. Her samles man hver dag, og her kan man uofficielt og uden audiensansøgning møde og snakke med instruktører, spillere og skribenter fra hele verden. Helt i ånden kaldes aftenens pressemøder med dagens instruktører derfor også for *stammtisch*, og finder sted på et lokalt bryggeris enemærker, hvor diskussionerne kan varmes op med godt tysk øl. Og det hænger ikke mindst sammen med, at der her ikke er noget stjernehæder. Det kan der ikke være, idet filmugens hovedpris pr. definition skal gives til en debutspillefilm, der af samme grund kun sjældent har en stjernebesætning.

Man tager til Mannheim for filmenes skyld, for filmkunstens, og for at være med til at tage temperaturen på den unge film.

Kun få film der præsenteres her vil overhovedet få nogen chance i Danmark, tør jeg godt spå. Bedst mulighed har vel dokumentarfilmene, som TV kan tage sig af. Men det forhindrer ikke, at Mannheim filmugen, der nu er løbet af stablen for 34. gang, flere gange har vist sig at have fingeren på pulsen. Truffaut blev prisbelønnet her i '59 (for kortfilmen »Les Mistons«), og året før fik Alain Resnais en pris for »Toute la Mémoire du Monde«. Også Fassbinder og Herzog fik her »rosende omtale« før de ellers var blevet bemærket for alvor.

I de senere år har det tydeligvis knæbet mere med at finde nye Vesteuropæiske og amerikanske navne. Til gengæld har blikket så været vendt mod Østeuropa samt Den 3. verden, et speciale der har medført, at filmugen i år for anden gang uddelte en speciel 3. verden-pris.

Fra det jugoslaviske bidrag »Væddere og mammuter«. Her Huso, en bosnisk »indvandrer« i Slovenien, der behandler bosnierne som fremmedarbejdere og undermennesker

Nationalisme

Vinderen af den store pris (10.000 DM) blev i år Filip Robar-Dorin med sin jugoslaviske »Orni in Mamuti« (»Væddere og mammuter«), en ironisk-bidsk skildring af nationalismens uhyrligheder, set som et indre anliggende for det land der er en underlig fusion af flere gamle nationaliteter.

Filmen har flere historier, der alle belyser forskellige sider af begrebet nationalisme, og som klippes sammen til en mosaik af et ofte surreelt absurd tematisk tilsnit. Den ene fortæller om bosnierne Huso, der flytter fra den bosniske provins ind til den slovenske hovedstad, hvis befolkning bryster sig af det tættere forhold til Vesteuropa og ser ned på de bosniere der både taler et andet sprog og vist også er muslimer, som det siges. Som illegale sydamerikanske indvandrere i USA lever de fra hånden til munden af underbetalt daglejerarbejde, og hvis de får fast arbejde, er det af den art som vi herhjemme tilbyder gæstearbejdere. Bosnierene svarer igen med pralende hævde af deres seksuelle potens og synger sentimentale sange om deres skønne tabte hjemland, sange som filmen skildrer med understregning af den hule retorik.

En anden historie følger slovereren Markus, en mammutbasse af omfang og med et frygtindgydende fuldsæg. Hans hobby er at myrde bosniere, hvad der til slut bringer ham i psykiatrisk behandling, der afslører skjulte forbindelser mellem denne aktivitet og nogle traumatiske oplevelser i fortiden. Han falder ned som et lam.

Indimellem er der brudstykker fra en provinsidyl, hvor fulde spillemænd vakler rundt og ender med bogstavelig talt at kopulere med Moder Jord, som de i deres fuldsæg ser som en underskøn kvinde.

Der tager lidt tid at trænge ind i denne særegne multifortælling, der er klart tematisk anlagt. Men skærende morbidity som er den, samtidig med at den fastholder en truende undertone af eksplosiv vold og undertrykt farlighed. Det er en tone man også kan finde i andre nyere jugoslaviske film som f.eks. sidste års »Balkanspionen«. Jugoslaverne har her åbenbart et fællestalent, der adskiller dem både fra de mere regelrette kritiske østfilm og fra den vestlige. Vores importører ville nok gøre klogt i at holde øje med dette filmland, der både har humor, galskab og surreel fantasi.

Pea Holmquist optager »Gaza Ghetto«

Jeg er mest af alt bonde, siger general Sharon

Også Pea Holmquists svenske dokumentarfilm »Gaza Ghetto« handler på sin vis om nationalismen og skildrer også hvordan palæstinenserne i Gazaområdet ernærer sig ved rent daglejerarbejde på de israelske magthaveres betingelser.

Det er bosættelsespolitikken der er i focus, men her set fra palæstinensisk side. Filmens enkle og effektive greb – som vel at mærke hun kan kunnet gennemføres fordi Holmquist i flere år nærmest boede hos palæstinenserne og vandt deres tillid – er at føle én palæstinensisk families skæbne over en årrække, og så sætte deres personlige oplevelser og udsagn op overfor officielle israelske (bort)forklaringer. Sharon har bosat sig der og opfatter sig mest af alt som bonde, og regeringstalsmænd hævder, at de kun bosætter områder der tidligere lå brak, hvor ingen mennesker boede. Nej ikke andre end nogle palæstinensere, der åbenbart ikke er mennesker, men som nu har fået berøvet deres land og levevis. Alt i alt oser de israelske udsagn langt væk af enten historiefortrængning eller uvidenhed. At filmen er énsidig er en selvfølge selvom den også i høj grad hører på israelerne. Men hvad betyder officielle redegørelser overfor personlige oplevelser?

Med »Gaza Ghetto« i baghovedet er det næsten tragisk at se canadieren Irene Lillienheim Angelicos »Dark Lullabies«, der endnu en gang tager nazisternes jødeudryddelser op. Jøderne blev sat i KZ-lejre, palæstinenserne i ghettoer som de ikke må forlade uden myndighedernes tilladelse og hvor de overvåges af israelsk politi og militær. Forskellen er, selvfølgelig, udryddelsen, men der er sandelig lighed i forklaringerne på nødvendigheden af lejrene, der enten skal sikre den ariske race og den tyske nation, eller den israelske stats sikkerhed.

Angelicos projekt er ellers at opspore andre børn af survivors fra kz-lejrene. Hendes forældre sad i Dachau, overlevede og fik kort efter hende, hvad faderen i et efterladt manuskript nærmest kalder en slags livsbekræftelsesprojekt. Med denne personlige og historiske bevidsthed i baghovedet begiver hun sig på rejse til Israel og gennem Tyskland, hvor hun opsøger børn af andre overlevende, men også børn af de tidligere bøddler samt en nynazistisk ungdom, der kun finder klippene fra lejrene morsomme som en tegnefilm.

Det er på mange måder et stærkt udsagn om at historien stadig er levende i os, stadig spiller med i oplevelsen af verden og især i hendes møde med enhver tysker af en passende alder: hvad lavede *du* dengang, tænker hun uundgåeligt.

Men det stødte mig, at hun stillede så naive spørgsmål, som hun gjorde, spørgsmål som hvordan det var muligt at være god familiefar og så bøddel i arbejdstiden, hvordan det var muligt at få næsten et helt folk med på den galej. Jeg mener: spørgsmålene er selvfølgelig ikke irrelevante, men der er dog skrevet et par bøger, der har forsøgt at belyse dem, så hvorfor ikke konsultere dem og så prøve at komme videre derfra.

Hverdagslivet

»A Mi Csaladunk« (»Vores familie«) er titlen på ungareren József Magyar's 80 min. lange sort-hvide Cinéma Vérité-inspirerede film, der lå i forlængelse af hans sidste år præsenterede »Vores skole«.

Gennem ukommenterede interview

med børn, forældre og bedsteforældre samt forskellige eksperter og myndighedsrepræsentanter, får Magyar givet et billede af børns og familiers trivselsvilkår der er så ubarmhjertigt åbenmundet og så sort negativt, at der ikke lades mange muligheder tilbage for at tro på en bedring. Også i Ungarn har mange børnefamilier dårlige fysiske rammer, også i Ungarn er ofte begge forældre udearbejdende med lang arbejds- og transporttid, også i Ungarn overlades børn derfor til diverse institutioner, ligesom forøvrigt bedsteforældrene der heller ikke har noget produktiv funktion.

Det lyder bekendt og hjemligt, og filmen er absolut ikke ubrugbar i en dansk sammenhæng. Nogen vil måske kunne tage filmen til indtægt for den almene højredrejnings ideologi om kvinderne hjem til kødgrøderne. Men det er ikke, mener jeg, filmens udsagn. Hvis den kan skrives på den konto, må det være fordi den selv så helt og aldeles nægter at pege på løsninger på miseren.

Vesteuropæisk hverdagsliv har det ikke bedre, hvis man skal tro et par af filmene. Eve Bonfantis hollandske »Madame P...« fortæller om en 75-årig toiletpassers trivielle dagligdag på randen til det store mørke. Helt nedtonet til monokrome farver og fortalt uhyre langsomt, formidler den hendes syn og rytme, men bliver i sig selv ikke andet end en anekdote, der aldrig kommer til at skabe interesse for denne Bang'ske stille eksistens. Det æstetisk gennemarbejdede er ikke nok.

Leandro Ferreira portugisiske »Contactos« (»Møder«) handler om en yngre fotograf der af vanvare får påduttet en andens identitet og af samme grund kommer til at fotografere et mord. Lyder det bekendt af Antonioni? Filmen er heller ikke mere end et pænt opkog af gamle Antonioni-temaer, hver fyldt med eksistentiel kvalme i 80'ers aftapning med slogans som No Future osv. To film hvis kritiske perspektiver mest forkom at være tomme manerer.

Polske allegorier

Der er en lang, sej og forståelig tradition for at se østeuropæiske film allegorisk som mere eller mindre skjult samfundskritik. Wieslaw Saniewskis polske »Nazdor« (»Overvågning«) fik FIPRESCI-prisen (den internationale kritikersammenslutning) med netop den begrundelse. »Filmen griber et for Polen vigtigt og stadig aktuelt emne modigt an, selv om den pga. landets aktuelle politiske situation er tvunget til tilbageholdenhed i sin anklage af et system, som ud fra sine socialistiske krav ikke burde skjule de indtrængende fremstillede undertrykkelsesmekanismer.« Det er uventet rene ord for pengene fra en jury der tæller både en polak, en tjekke og en østtysker.

Personligt deler jeg ikke begejstringen for denne film, selv om den, medgivet, både er godt professionelt håndværk, og – især – velspillet af Ewa Blaszczyk i hoved-

rollen. Underlig konventionel er den i sin fortælling og forudsigelig i sit ubønhørlige sortsyn, så den får ikke sagt så farligt meget andet end vi i forvejen vidste.

Handlingen er henlagt til '67, hvor hovedpersonen ved et idyllisk provinsbryllup pludselig afhentes af politiet, der anklager hende for at have skadet republikken, hvad der vist i virkeligheden er en omskrivning af, at hun har tilegnet sig værdier fra sin arbejdsplads. Dommen bliver livsvarigt fængsel, og resten af filmen udspringer sig i dette, og skildrer den totale nedbrydning af menneskelig respekt og selvrespekt, der kun overlever symbolsk i hovedpersonens insisteren på at føde det barn, hun er svanger med. Da hun pga. politiske reformer løslades, er det kun for at komme ud i en virkelighed, der i gråhed og tristesse ikke står tilbage for fængselsvirkeligheden. Enhver kan så frit drage sine paralleller til Jaruzelskis polske virkelighed, hvad mange da også har gjort, hvorfor filmen straks blev forbudt i Polen. Deltagelsen i Mannheim var heller ikke populær hos magthaverne.

Helt anderledes overrumplende underfundig og helt original i både stil og fortælling var Andrezej Fidyks 21 min. lange »Prezydent« (»Præsident«), der da også blev belønnet med Josef von Sternbergprisen, som den mest originale film.

En pensioneret arbejder beslutter sig til at bekæmpe sulten og begynder at opdrætte svin. Til stor irritation for de omkringboende i de velordnede højhuse der kun ser – ja, svineri og ellers plages af stanken. Med Svejč sk bondesnu enfoldighed fortæller hovedpersonen fortløbende og off screen om sit projekt, hvis logik er ligeså uomtvistelig som ulogikken i EF's over-skudslagre i en sultende verden. Ja, de inverterende myndigheder, der kun ser den ukontrollable uorden den slags private initiativer medfører, kan frit overføres både i øst og vest.

Det er et syndigt svineri manden lever i, og med sit håndholdte kamera, der er i konstant bevægelse, får Fidyk afsøgt alle kringelkrogene i denne groteske antiidyl, får skildret hans personlige omgang med grisebasserne og de myndigheder, der, viser det sig i sidste billede, ikke formår at stække naturens kraft: svinene formerer sig lysteligt og på tværs af alle regulativer. Ovenpå så meget sortsyn som »Nazdor« fremholder, bliver man helt glad for humoren.

Komediens befrielsesfront

Humor og filmkomedier er ellers ikke det der normalt plager filmugen, der i alle årene har haft en seriøs og samfundsbevidst linje, og ikke sandt, tragedier er vægtigere end komedier. Måske er det den berømte »tidsånd« der har haft en finger med i spillet, i hvert fald var der i år et par komedier, der godt turde tage fat på genrens konventioner og vende dem i luften endnu en gang.

André Klotzels brasilianske »A Marvada Carne« (»Godt kød« betyder der vist nok) er en sådan komedie der også handler om sult. Quim bor ensomt ude på landet og har kun et stor drøm han gerne vil have opfyldt: blot én gang i sit liv at få en stor saftig bøf. For at opfylde denne drøm forlader han hus og hjem, kommer til en nærvedliggende lille flække, hvor den unge Carula også er besat af en eneste drøm: at blive gift.

I Quim øjner hun straks sin eneste chance, og da hun erfarer hans drøm, er hun ikke sen til at berette om sin fars økse, der skal være hendes medgift. Og hva' faen, for at få en bøf, kan man vel godt tage en kone med i købet. Konen får han, men øksen eksisterer ikke.

Alligevel lever de lykkeligt i mange år, indtil han igen beslutter sig til at opsøge lykken/bøffen, denne gang i den store by. Ved på magisk vis at overvinde djævelens forførende udsending skaffer han penge til projektet, men de bliver så svindlet fra ham af en plattenslager, der ser hans forgæbelse i vidunderet: et tv-apparat. Sultne horders rasing af et supermarked kommer ham til hjælp og med sit dyrebare bøfbytte styrter han ud ad motorvejene. I en slags epilog, der understreger komediens eventyrlige og allegoriske form, klippes der til en happy end omkring forstadsrækkehusenes mange griller, hvor Quim nu stepper bøffer i stride strømme.

Det er en smuk fabel jo, fuld af folkeeventyrets lavkomik og overtro, og fortalt med en solidarisk humor så vi godt kan grine af personerne uden at få dem udleveret. Det er ren folkekomedie et langt stykke af vejen, men fortalt med en umiddelbar charme og ægthed der ligger langt fra både de brasilianske spekulationsfilm, som jeg ellers har set, og fra danske forsøg på en revival af en genre som ikke engang instruktørerne mere tror på og derfor ikke kan lave med overbevisning.

Folkekomedie kunne man også kalde canadieren Giles Walkers »90 days«. Også den er en overraskelse, der ikke går af vejen for at bruge alle klicheerne, men med friske øjne og nye drejninger der gør dem fuldt acceptable – og filmen uimodståelig.

»Et gammelt spil med nye regler« stod der at læse i programnoterne om dens handling. Det tør siges. Det gamle spil var, selvfølgelig, kærlighedens problemfyldte virkelighed, koncentreret om de to venner Blue og Alex. Den første vel nærmest en blød mand, der ikke rigtig kunne finde ud af det med pigerne, den anden en rigtig bøf der netop var blevet smidt hovedkuls ud hjemmefra.

Nye tider kræver nye taktikker, og Blue forsøger sig med en indforskrevet mail order bride fra et koreansk korrespondancebureau. Efter mange brevvekslinger dukker hun op. 90 dage er hvad hun får i landet, og i de dage skal de så beslutte sig for ægteskabets velsignelser. Man kan forestille sig de komiske situationer, det giver anledning til, f.eks. da svigermor dukker op, uvidende om Blues projekt. At det ender lykkeligt skyldes kun at den vankelmo-

dige og ubeslutsomme Blues får stillet stolen for døren: et svar tak.

Alex bliver kontaktet på et værtshus af en attraktiv og selvbevidst kvinde, der indleder det han tror er en flirt med at spørge til hans ægteskabelige stand og mulige børns sundhedstilstand. Helt overrumplet bliver han af denne nye stil, indtil han finder ud af at hun kun er ude efter en sæddonor til en klient, der vil betale for ydelsen med 10.000\$. Modvilligt, men også smigret, går han ind på tilbuddet og underkaster sig og sine sædceller diverse tests. Ingen kan man forestille sig mulighederne, f.eks. da en sædsprøve skal leveres. Men Giles Walker ser situationerne med friske øjne og fortæller med en humor der både kan være understatet og i andre situationer tager fat med begge hænder. Konsekvent spilles der både med og mod vore forventninger i nuanceringerne af situationerne og personerne, der kommer til at fremstå som hele og helt almindelige mennesker med alt hvad deraf følger.

»90 Days« er noget så sjældent som en original film om et helt fortærsket emne. Walker har en psykologuddannelse bag sig, og det mærker man. Hans forrige film om »The masculine Mystique« kunne jeg efter dette godt tænke mig at få mulighed for at se.

Årets filmuge hørte kvalitetsmæssigt til i den bedre ende. Bemærkelsesværdigt var det dog, at de mere eksperimenterende film glimrede ved deres fraværelse. De bedste bidrag var genrebevidste eller benyttede sig af store traditioner som f.eks. Cinéma Vérité. Det behøver ikke at være negativt, men kan også ses som udtryk for at filmkunsten har nået en alder og har etableret nogle konventioner og genrer, som der så kan spilles bold med. Også det kan selvfølgelig gøres mere eller mindre originalt.

Da jeg forlod biografen på festivalens sidste dag, var sporene fra denne kulturelle begivenhed allerede ved at være fjernet. Billederne fra »Gaza Ghetto« og »Dark Lullabies« var blevet erstattet af Rambo med sit potente maskingevær. Et sindbillede på filmkunstens placering i filmindustrien: én uges cadeau.

PRISERNE

Mannheims store pris: Filip Robar-Dorin: *Ovni in Mamuti*.

Specialpris for en socialt-politisk engageret film: Irene Lilienheim Angelico: *Dark Lullabies*.

Josef-von-Sternberg-prisen for den mest originale film: Andrezej Fidyk: *Prezydent*.

De 5 filmdukater:

Piotr Dumala: *Lagodna*. Polen.
Giles Walker: *90 days*. Canada
Eve Bonfanti: *Madame P...*
Belgien

Jozsef Magyar: *A Mi Csala-dunk*. Ungarn.